

Bilag 5. Fem udvalgte landes erfaringer med Open Access

1. Indledning

Danmark har – i lighed med en lang række lande – fokus på at gøre resultaterne af offentligt finansierede forskning, i form af videnskabelige publikationer, Open Access (OA).

I dette faktaark ses på erfaringer og tiltag fra de fem forskellige lande, der eventuelt kan inspirere arbejdet med den danske Open Access-strategi. De udvalgte lande, der alle har initiativer/strategier til fremme af Open Access er: Californien/USA., Frankrig, Holland, Norge og Sverige. Danmark er også inkluderet i faktaarket for sammenlignelighedens skyld.

Opsummerende kan følgende konkluderes:

- Californien (USA), Frankrig og Danmark har fokus på den grønne Open Access model, men i modsætning til den danske Open Access-strategi, hvor en embargo på 12 måneder accepteres, er det politiske mål "øjeblikkelig Open Access" i Californien (USA) og Frankrig. I Frankrig og USA er henholdsvis en offentlig forskningsfond og to private fonde med i cOAlition S.
- Holland, Norge og Sverige har politisk fokus på den gyldne Open Access-model og sigter alle mod "øjeblikkelig" Open Access. Deres primære nationale forskningsfinansierende organisationer er med i cOAlition S.
- På nær i Danmark, arbejder alle de øvrige fem lande aktivt på at sikre forskernes ophavsrettigheder med inspiration fra cOAlition S's Rights Retention Strategy. I Frankrig og Holland er man gået skridtet videre i form af juridiske krav vedr. Open Access, som er indarbejdet i national lovgivning.
- I Californien samt Frankrig, Holland og Norge har man henholdsvis etableret statslige/ nationale repositorier/arkiver for Open Access publikationer.
- Frankrig, Holland, Norge og Sverige har desuden, i modsætning til Danmark, aktivt fokus på at udvikle meriteringssystemet, så det belønner Open Access-adfærd m.v.
- I USA er det fastsat på statsligt niveau, at forskere kan bruge en del af deres forskningsbevilling til betaling af APC (publiceringsafgift). I Holland kan forskerne søge deres respektive universiteter om midler til betaling af APC, og enkelte universiteter har lavet fonde specifikt til formålet.

28. september 2023

**Uddannelses- og
Forskningsstyrelsen**
Forskning og
Forskningsinfrastrukturer

Haraldsgade 53
2100 København Ø
Tel. 7231 7800

www.ufm.dk

CVR-nr. 3404 2012

Sagsbehandler
Christina Nellemann
Sørensen/Hanne-Louise Kirkegaard
Tel. 72 31 82 46
hki@ufm.dk

Ref.-nr.
208167

- I bevillinger fra det Norske Forskningsråd dækkes APC – på linje med overhead – som en fast del af en konkrete bevilling. I Sverige konkluderes det - i en analyse af forskeres forudsætninger for at publicere OA - at det svenske forskningsråd bør tillade, at publikationsudgifter dækkes af forskningsbevillingerne. Det er dog usikkert, om denne anbefaling er implementeret. I Danmark dækker universiteterne, Danmarks Frie Forskningsfond og Innovationsfonden ikke APC ifm. gylden eller Open Access-publicering. Det gør til gengæld Danmarks Grundforskningsfond og Novo Nordisk Fonden, mens Lundbeckfonden kun dækker APC ifm. gylden Open Access.
- I Danmark og Holland er forhandlinger om licensaftaler, herunder om rettigheder til Open Access, med de videnskabelige forlag centraliseret omkring universiteternes ledelse, f.eks. rektorkollegiet, mens forhandlingerne ligger hos institutioner, bibliotekskonsortier o. lign. hos de øvrige lande.

2. Metode

Faktaarket bygger på et afgrænset litteraturstudie, hvor landenes nationale strategier og initiativer er afsøgt. En begrænset mængde videnskabelige artikler og offentlige publikationer, der direkte behandler erfaringer med OA er fundet, mens de fleste oplysninger er identificeret i landenes nationale strategier eller politikker. Landenes OA-politikker skitseres ud fra følgende fire temaer og beskrives i afsnit 3:

- Open Access-strategi, herunder model og tilslutning til cOAlition S
- Juridiske tiltag: Immaterielle rettigheder m.fl.
- Myndighedstiltag (ikke juridiske)
- Økonomi: finansiering af APC og organisering af licensforhandlinger

3. Redegørelse for Open Access- strategier og konkrete tiltag

3.1. Open Access-strategi, herunder model og tilslutning til cOAlition S

Californien (USA)

USA's nationale strategi har fokus på den grønne OA-model, hvor videnskabelige artikler finansieret for offentlige midler som minimum skal publiceres parallelt med udgivelse i et tidsskrift i det åbne statsligt ejede repository. Frem til august 2022 tillod strategien en embargoperiode på op til 12 måneder, men den er efterfulgt af en ændret og mere vidtgående politik (august 2022, Biden-administrationen), hvor publikationer finansieret af føderale midler til forskning skal gøres øjeblikkeligt OA fra og med 2026 – dvs. uden en tilladt embargoperiode. OA-aftaler med forlagene forhandles på institutionsniveau. Californien følger den nationale linje.¹

To private fonde i USA er med i cOAlition S, bl.a. Bil & Melinda Gates Foundation.

¹ "Chapter 2.5 State-Funded Research [13989 – 13989.6]", California Legislative Information, State of California, tilgået 28. september 2023, https://leginfo.ca.gov/faces/codes_display-Text.xhtml?lawCode=GOV&division=3.&title=2.&part=4.5.&chapter=2.5.&article=

"Managing Copyright & Negotiating Publishing Agreement, Office of Scholarly Communication, University of California, tilgået 28. september 2023, <https://osc.universityofcalifornia.edu/for-authors/managing-copyright-agreements/>

Boks 1 cOAlition S

cOAlition S er en international sammenslutning af forskningsfinansierende organisationer, som arbejder sammen for at fremme OA til videnskabelig forskning. Plan S kræver, at videnskabelige publikationer, der stammer fra forskning finansieret af offentlige bevillinger, fra 2021 skal publiceres i kompatible OA-tidsskrifter eller -platforme².

cOAlition S's medlemmer har forpligtet sig til at implementere de nødvendige foranstaltninger for at opfylde følgende hovedprincip: *"Med virkning fra 2021 skal alle videnskabelige publikationer om resultater fra forskning finansieret af offentlige eller private bevillinger fra nationale, regionale og internationale forskningsråd og finansieringsorganer offentliggøres i Open Access tidsskrifter, på Open Access-platforme, eller gøres umiddelbart tilgængelige gennem Open Access Repositories uden embargo."*³

Danmark

Danmarks nationale strategi har fokus på den grønne OA-model med parallelarkivering af artikler i institutionelle eller emnespecifikke repositorier.

Strategiens målsætning er, at i 2025 skal alle fagfællebedømte forskningsartikler fra danske offentlige forskningsinstitutioner være OA - med en forsinkelse (embargo) på maksimalt 12 måneder. Strategien er rettet mod de danske forskningsinstitutioner, professionshøjskoler samt offentlige og private forskningsfonde. Strategien kræver således ikke øjeblikkelig OA, som f.eks. i USA.

Ansvar for den danske OA-strategis realisering beror på både institutioner, fonde og Det Kgl. Bibliotek, der forhandler licensaftaler med de videnskabelige forlag, og alle aktører på området spiller en afgørende rolle for at nå målsætningen.

Frankrig

I Frankrig har man fokus på den grønne OA-model. I Frankrig er OA et delelement i deres anden Open Science strategi, der vedrører perioden 2021-2024.

I strategien bakker den franske regering op om cOAlition S' "Rights Retention Strategy" (RRS), hvor forskningsfonde kræver øjeblikkelig OA af deres bevillingsmodtagere⁴, og de har udgivet vejledning om, hvordan forskeren følger dette mandat.⁵

² "Plan S: Making full and immediate Open Access a reality", cOAlition S, tilgået 28. september 2023, 2023, <https://www.coalition-s.org/>

³ "What is cOAlition S", Plan S: Making full and immediate Open Access a reality, cOAlition S, tilgået 28. september 2023, 2023, <https://www.coalition-s.org/about/>

⁴ Ministry of Higher Education, Research and Innovation (France), *Second French Plan for Open Science – Generalising Open Science in France 2021-2024*, 9.

⁵ Ministry of Higher Education, Research and Innovation (France), *Implementing the rights retention strategy for scientific publications*, 2022.

Boks 1. Rights Retention Strategy

En af Coalition S's vigtigste principper er at sikre, at forskningsresultater, der er finansieret af offentlige midler, bliver gjort frit tilgængelige for offentligheden. "Rights Retention Strategy" (strategi for bevarelse af rettigheder) er en af de måder, som Coalition S arbejder på for at opnå dette mål.

Rights Retention Strategy indebærer, at forskere får ret til at bevare specifikke ophavsretsrelaterede rettigheder, når de publicerer deres arbejde, selv når de publicerer i abonnementsbaserede tidsskrifter.

I henhold til denne strategi opfordres forskere til at bevare følgende rettigheder, når de indsender deres arbejde til offentliggørelse:

- **Forfatterens accepterede manuskript (AAM):** Forfattere har ret til at beholde den accepterede version af deres manuskript, også kendt som post-peer-review-versionen. Denne version kan deles i arkiver eller på personlige hjemmesider.
- **CC BY-licens:** Forfattere opfordres til at give deres AAM en Creative Commons Attribution (CC BY) licens. Denne licens tillader maksimal genbrug og deling, forudsat at der gives korrekt henvisning til den oprindelige kilde.
- **Embargo-perioder:** Hvis tidsskriftet kræver en embargo-periode, før AAM kan gøres åbent tilgængelig, opfordres forskere til at vælge en embargo-periode, der stemmer overens med deres mål for åben adgang.

Kilde: <https://www.coalition-s.org/rights-retention-strategy/>

Strategien har en målsætning om, at publicering i OA skal være standarden (by default).

Den franske regering vil gøre det lettere at parallelarkivere en artikel i det nationale åbne digitale repositorium HAL⁶. Ligeledes tilskyndes forskerne til alene at publicere i gyldne OA-tidsskrifter og at undgå hybride tidsskrifter, såfremt tidsskrifter forlanger publiceringsafgifter (APC).

Samtidig er der en anerkendelse af, at udgifterne til APC kan blive en økonomisk byrde, herunder kan den gyldne OA-model potentielt skabe ulighed mellem mere og mindre velbemidlede forskningsudøvende institutioner samt forskningsmiljøer. Derfor opfordrer strategien institutionerne til at have øje for flere økonomiske modeller for OA-publicering, f.eks. diamant-OA. I denne model etablerer staten, institutioner eller nonprofit organisationer m.fl. selv tidsskrifter, som de finansierer og organiserer, og hvor det er gratis for forskerne at publicere⁷. Den franske regering ønsker at støtte sådanne initiativer, jf. deres 2. Open Science strategi.

ANR - the French National Research Agency - er med i cOAlition S.

Holland

I 2022 lancerede Holland deres nye og anden Open Science strategi, der løber frem til 2030. I deres nye strategi arbejder de hen mod øjeblikkelig OA og øget tilslutning til den gyldne model. Konsekvensen er, at Holland har indgået og indgår en del

⁶ HAL (Hyper Article en Ligne) er et fransk åbent arkiv og et digitalt repositorium, der primært bruges til at dele videnskabelige publikationer og forskningsresultater

⁷ Ministry (France), *French Plan for Open Science 2021-2024*, 9.

transformative aftaler med forlagene, hvor der betales for både læseadgang og OA-publicering, herunder også for hybrid OA.⁸

I Hollands nye strategi tales om skabelsen af et open science økosystem med fokus på etablering af teknisk infrastruktur og støttefunktioner, der kan professionalisere tilgangen til OA. Det indgår ligeledes i strategien, at OA-adfærd bør meriteres.⁹

Det hollandske forskningsråd NWO er med i cOAlition S.

Norge

I Norge er målet, at alle artikler i Norge skal være øjeblikkelig Open Access i 2024, uden at udgifterne til publicering stiger, jf. Norges nationale Open Access-strategi¹⁰. Alle bevillingsmodtagere af forskningsmidler i Norges Forskningsråd (Forskningsrådet) har siden 2021 været underlagt krav om øjeblikkelig OA-publicering jf. den gyldne OA-model¹¹.

Fra 2023 omfatter det også bøger, der er et resultat af bevillinger fra det offentlige. Norge fremhæver desuden, at flere institutioner har implementeret Rights Retention Strategier (RRS) i deres arbejde med OA-politikker.¹²

Forskningsrådet i Norge er med i cOAlition S.

Sverige

I 2020 meldte den svenske regering ud, at det er dens mål, at al forskning finansieret med offentlige midler skal publiceres som øjeblikkelig OA – uden embargo- fra 2021.¹³

Et centralt organ, der siden 2017 har spillet en vigtig rolle i koordineringen af regeringens Open Access-politik i Sverige, er Nationalbiblioteket (Kungliga biblioteket). Nationalbiblioteket arbejder tæt sammen med universiteter, forskningsinstitutioner og fonde for at sikre, at OA-politikken bliver implementeret effektivt og i overensstemmelse med nationale og internationale standarder. Nationalbiblioteket har desuden fået til opgave at udarbejde nationale retningslinjer for OA, som planlægges offentliggjort i januar 2024.

⁸ "Current Situation," Openaccess.nl, tilgået 28. september 2023, <https://www.openaccess.nl/en/in-the-netherlands/current-situation>.

⁹ Netherlands National Programme Open Science, *Open Science 2030 in the Netherlands – NPOS2030 Ambition Document*, Version 1, December 7, 2022.

¹⁰ Norwegian Ministry of Education and Research, *National goals and guidelines for open access to research articles*, August 22, 2017.

¹¹ "Open access to publication," The Research Council of Norway, tilgået 28. september 2023, <https://www.forskningsradet.no/en/research-policy-strategy/open-science/publications/>

¹² Norwegian University of Science and Technology, "Memo – Introduction of Rights Retention Strategy at NTNU," June 2015, 2022.

cOAlition S, *Plan S – Annual Review 2022*, 4.

¹³ "Open access," National Library of Sweden, tilgået 28. september 2023, <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/oppen-tillgang-och-bibsamkonsortiet/open-access-and-bibsam-consortium/open-access.html>

Sveriges strategiske fokus ligger i høj grad på transformative aftaler, hvorfor de har fået en stor del artikler publiceret efter hybrid-modellen.¹⁴ Bibsam står for forhandlingen af aftalerne.¹⁵ Hensigten er at omdirigere betalingsflowet fra den abonnementsbaserede ordning til et OA-publiceringssystem, hvor hybrid-tidsskrifter er et skridt på vejen. De accepteres for nuværende, fordi der ikke findes tilstrækkeligt mange gyldne OA-tidsskrifter. Bibsam, eller Bibliotekssamarbete i Sverige, er en organisation i Sverige, der arbejder med forhandlinger og samarbejde mellem universitetsbiblioteker og udgivere af akademisk litteratur og videnskabelige tidsskrifter.

Sveriges innovationsstyrelse VINOVA er med i cOAlition S.

Af nedenstående tabel 1 fremgår det, at Danmark er det eneste land blandt de udvalgte lande, som ikke har forskningsfinansierende organisationer, der er med i cOAlition S.

Tabel 1. Offentlige og private forskningsfinansierende organisationer tilsluttet cOAlition S

USA	Howard Hughes Medical Institute (HHMI) Bill & Melinda Gates Foundation
Danmark	
Frankrig	ANR - the French National Research Agency
Holland	NWO - The Dutch Research Council
Norge	The Research Council of Norway
Sverige	VINOVA - Sweden's Innovation Agency

Kilde: <https://www.coalition-s.org/organisations/>

4. Juridiske tiltag: Immaterielle rettigheder m.fl.

Californien (USA)

Californiens Universitet har siden 2015 haft en grøn OA-politik. Universitetets politik fastholder i overensstemmelse med statslig lov,¹⁶ at forskeren har ret til at publicere sin publikation i universitetets repositorium, uafhængigt af aftaler forfatteren senere måtte indgå med forlag. OA-politikken har til formål at varetage forskerens ejerskab over egen artikel, herunder imødegå, at forskeren ikke forærer sine rettigheder til tidsskriftet.¹⁷

Danmark

¹⁴ Tidsskrifter opnår status som transformative, når de forpligter sig til en målsætning om at være fuld OA indenfor en vis årrække. Transformative tidsskrifters andel af OA-artikler skal stige årligt og følge de offentligt fastsatte målsætninger.

¹⁵ "Open Access in Bibsam Agreements," National Library of Sweden, tilgået 28. september 2023, <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/oppn-tillgang-och-bibsamkonsortiet/open-access-and-bibsam-consortium/bibsam-consortium/open-access-in-bibsam-agreements.html#item-42e602b19177178e7098fe>

¹⁶ State of California, "Chapter 2.5 State-Funded Research."

¹⁷ University of California, "Managing Copyright & Negotiating Publishing Agreement."

Danmark har ikke indført tiltag af denne art ej heller i national ophavsretslovgivning, men det fremgår af Danmarks Nationale Strategi for Open Access, at forskningsinstitutionerne og professionshøjskolerne skal opfordre forskerne til at udnytte deres rettigheder til at publicere OA.

Frankrig

Det er vedtaget ved lov i Frankrig (Article 30 of the French Digital Republic Law), at artikler maksimalt kan underlægges en embargoperiode på seks måneder inden for naturvidenskab og tolv måneder indenfor samfundsvidenskab og humaniora. Senest ved embargoperiodens udløb har forskeren ret til at publicere sin artikel i et åbent repository med adgang for alle.

I 2020 kom regeringen med "the Research Programming Law", der rummer en strategi for forskning. I strategien fastslås det, at OA skal indføres 100 pct. i 2030.¹⁸

Holland

Holland introducerede i 2015 en ændring af deres ophavsretslov, 'Taverne Amendment', der garanterer, at alle forskere har ret til at dele deres akademiske artikler eller bogkapitler via åbne universitets-repositorier senest seks måneder efter publicering i et abonnementstidsskrift (grøn OA).

For at loven gælder, skal hele eller dele af forskningen være udført for offentlige midler, og forskeren skal have en ansættelseskontrakt ved et af de 14 universiteter under Association of Universities in the Netherlands (VSNU).¹⁹ VSNU tilbyder hjælp og rådgivning til forskerne under sloganet "You share, we take care."

Norge

Norge har ikke indført tiltag af juridisk karakter i form af ændring af deres ophavsretslov som Frankrig og Holland, men Norges forskningsråd henviser bevillingsmodtagere til cOAlition S' Rights Retention Strategy, herunder at publikationer bør tilføres Creative Commons-licenser og gerne CC BY-versionen. Under denne version er kravet alene, at man skal lave et link til licensen og citere forfatteren, hvis man deler publikationen, samt at man skal gøre opmærksom på eventuelle foretagne ændringer i teksten m.m.²⁰

Sverige

Sverige har ikke indført tiltag selv, men fremhæver ophavsret som et fremtidigt fokuspunkt, ligesom at publicering med åbne licenser, f.eks. Creative Commons (CC) er en vigtig del af Bibsam-aftalerne. Bibsam, der forhandler licensaftaler med de videnskabelige forlag, har bl.a. fulgt op på forskere, der har publiceret bag en betalingsmur i modstrid med Bibsams strategi. Grunden til, at forskerne opgiver deres immaterielle rettigheder (IPR), mener Bibsam skyldes misforstået læsning af publiceringsbetingelserne.²¹

¹⁸ Ministry (France), *French Plan for Open Science 2021-2024*, 9.

¹⁹ "You share, we take care!", Openaccess.nl, tilgået 28. September 2023, <https://www.openaccess.nl/en/in-the-netherlands/you-share-we-take-care>

²⁰ "Åben tilgang til publikasjoner," Norges Forskningsråd, tilgået 28. september 2023, <https://www.forskningsradet.no/forskningspolitikk-strategi/apen-forskning/publikasjoner/>

²¹ National Library of Sweden, *Coordination of work for open access to scholarly publications - Interim report*, ISBN: 978-91-7000-449-0, 12.

5. Myndighedstiltag (ikke juridiske)

Californien (USA)

Strategi og lovgivning ligger på føderalt og statsligt niveau, mens tiltag som oplysning, forhandling og lignende alle ligger på institutionsniveau.²²

Danmark

Strategi og tilhørende monitorering forgår på nationalt niveau, mens implementeringen af strategien primært ligger på institutionelt niveau. Uddannelses- og Forskningsstyrelsen finansierer drift og udvikling af Open Access Indikatoren, der årligt måler udviklingen i frit tilgængelige (OA) publikationer fra danske forskningsinstitutioner.

De øvrige initiativer i strategien er rettet mod institutioner, fonde og forskere. Det gælder f.eks. opfordringen i strategien til at belønne og meritere OA-adfærd samt opfordringen til at etablere støttepersonale, der kan bistå forskerne med OA-publicering, der er rettet mod forskningsinstitutioner og professionshøjskoler.

Og det gælder endvidere opfordringen i strategien til de offentlige og private forskningsfonde, at de bør udarbejde OA-politikker samt sikre, at disse overholdes af bevillingsmodtagerne. De offentlige forskningsfinansierende fonde har, på baggrund af strategien, udviklet en fælles OA-politik, der flugter med den nationale OA-strategi.

I Danmark har Danske Universiteter nedsat en arbejdsgruppe, der skal se på meritering af vidensspredning, men der er ikke fra statslig side taget initiativ til at kigge på meritering af OA – udover at der af Danmarks Nationale Strategi for Open Access fremgår, "at institutionerne kan overveje at lade Open Access tælle positivt i meriteringen af den enkelte forsker".

Frankrig

I 2022 lancerede The French National Research Agency (ANR) - i samarbejde med cOAlition S, Science Europe m.fl. - "Action Plan for Diamond Open Access". Planens mål er at udvikle et socialt bæredygtigt og selvkørende akademisk økosystem, der kan styrke synligheden af og publicering med diamant OA-modellen på globalt plan. Planen er blevet godkendt af mere end 160 organisationer på globalt plan.²³

ANR (The French National Research Agency) har bl.a. fokus på at styrke og modernisere universitetstidsskrifterne, forbedre det nationale repositorium, universiteternes implementering af OA såvel som Open Science samt meriteringssystemet, så det belønner OS/OA-adfærd.²⁴

²² "OA Publishing Agreements and Discounts," Office of Scholarly Communication, University of California, tilgået 28. september 2023, <https://osc.universityofcalifornia.edu/for-authors/publishing-discounts/>

²³ cOAlition S, *Plan S – Annual Review 2022*, 26.

²⁴ Ministry of Higher Education, Research and Innovation (France), *Action Plan for Diamond Open Access*, 2022.

Holland

I 2010 lancerede Det Hollandske forskningsråd (NWO) "Open Access Incentive Fund", der refunderer publikationsomkostninger (APC) for bøger og artikler. Fonden giver støtte til projekter, der stimulerer OA, herunder tidsskrifters OA-transformation.

I 2021 stillede både NWO og det nationale råd for sundhedsforskning krav om OA-publicering i ifm. deres forskningsbevillinger.

Foruden fondsmandater og OA-aftaler med store forlag, har Holland også taget nogle skridt i retning af at ændre meriteringssystemet, såsom aktiv anvendelse af et "narrativt CV", hvor Open science bedrifter honoreres.

Endelig er der planer om at forbedre den nationale tidsskriftsplatform, der støtter Diamant OA-tidsskrifter. Det gælder også universiteters digitale infrastruktur, så de får mulighed for at udvikle egne tidsskrifter direkte. Dertil har de udviklet to informationsværktøjer, der har til formål at oplyse forskerne om deres OA-muligheder.²⁵

Norge

Regeringen i Norge vil forbedre det nationale repositorium, så brugen af det øges.

Dernæst vil de gøre det til et krav, at artikler publiceres parallelt i det nationale repositorium for at tælle positivt i vurderingen af forskningsansøgninger.²⁶

Sverige

Den nationale publiceringsplatform skal forbedres, så den kan udnyttes bedre af forskerne. Institutionerne skal opdatere og harmonisere deres OA-politikker, så deres ansvar for at drive udviklingen lokalt fremgår mere forpligtende.²⁷ Institutionerne har desuden ansvaret for at gentænke incitamentsstrukturen, så OA fremmes.

6. Økonomi: finansiering af APC og organisering af licensforhandlinger

Californien (USA)

Institutionerne forhandler dels selv publikationsaftaler med forlagene, og nogle forhandles af det Californiske konsortium (CDL). Det giver dem mulighed for at presse forlagene ved at trække sig fra aftaler, om end det går ud over forskerne, som tilfældet var med University of California's (UC) forhandling med Elsevier. Her tog det to et halvt år at lande aftalen, der undervejs resulterede i begrænset adgang til artikler.²⁸ UC har udarbejdet en værktøjskasse: "Negotiating with scholarly journal publishers" til inspiration for andre amerikanske universiteter²⁹.

²⁵ openaccess.nl og the Journal Browser tool

²⁶ The Research Council of Norway, *The Research Council Policy for Open Science – in effect from 2020*.

²⁷ National Library of Sweden, *Coordination of work for open access*, 12.

²⁸ Kell, Gretchen, "UC's deal with Elsevier: What it took, what it means, why it matters," University of California, 18. Marts 2021, <https://www.universityofcalifornia.edu/news/ucs-deal-elsevier-what-it-took-what-it-means-why-it-matters>

²⁹ Gruenpeter, Natalia, Nikodem Rycko, Krzysztof Siewicz og Jakub Szprot, "Transformative agreements: Overview, Case Studies and Legal Analysis," *Wydawnictwa ICM*, Warszawa: 2021, 23.

Aftalen mellem UC og Elsevier giver 100 pct. OA, men det er ikke billigt, om end Elsevier giver en mindre rabat. På statsligt niveau er det fastsat, at forskere der modtager offentlige midler har tilladelse til at bruge en del af bevillingen på publiceringsomkostninger, med mindre faste aftaler allerede er indgået med tidsskrifter.³⁰

Danmark

Forhandling af nationale licenser til tidsskrifter ligger hos Det Kgl. Bibliotek, der får deres forhandlingsmandat af universitetsdirektørerne. Mandatet er, at der skal være øjeblikkelig og gratis adgang til danske forskningspublikationer (OA) lige så snart de er publiceret, og universiteterne vil ikke acceptere de historiske høje pristigninger på læseadgang til andre landes forskningspublikationer.

Det er på den baggrund lykkedes Det Kgl. Bibliotek at få tilfredsstillende aftaler med forlagene: Elsevier, Wiley og Springer Nature Group om at udgifterne holdes i ro, og der tillades gratis OA-publicering for danske forskere i et udvalg af de pågældende tidsskrifter, såfremt de er korresponderende forfattere. Der er dog lagt et loft over, hvor mange OA-artikler, der kan publiceres gratis under aftalerne.

Danmark har et eksplicit fokus på, at de samlede offentlige udgifter til videnskabelig publicering ikke må øges markant som følge af OA-implementeringen. Det gælder således også institutionernes udgifter til publicering, der ikke bør stige som følge af OA. Tilsvarende opfordres institutionerne også til at undgå publicering i hybrid OA ud fra den økonomiske merudgift, som det medfører.

Frankrig

Forhandlingsmandatet ligger hos universiteterne og de forskningsudøvende organisationer. I den franske regerings anden Open Science strategi fremgår det, at man støtter forskellige økonomiske modeller, der kan fremme en udvikling fra abonnement til OA uden betaling af APC.³¹

Holland

Forhandlingsmandatet ligger hos rektorkollegiet (VSNU - the Association of Universities in the Netherlands) og det nationale bibliotek (UKB) med støtte fra universiteternes sammenslutning for IT.³² Målet er ændre tidligere abonnementsaftaler til Open Access-aftaler uden ekstra omkostninger³³. I 2020 indgik man en aftale med Elsevier, hvor også the Netherlands Federation of University Medical Centres (NFU) og det hollandske forskningsråd (NWO) var medunderskrivere.³⁴

De nationale aftaler inkluderer flere forskellige OA-finansieringsmodeller. I tilfælde hvor forskerne er nødsaget til at betale APC, kan de søge om midler ved deres respektive universiteter. Enkelte universiteter har lavet fonde specifikt til formålet.³⁵

³⁰ State of California, "Chapter 2.5 State-Funded Research."

³¹ Ministry (France), *French Plan for Open Science 2021-2024*, 9.

³² "In the Netherlands," open access.nl, tilgået 28. September 2023, <https://www.openaccess.nl/en/in-the-netherlands>

³³ Gruenpeter, Rycko, Siewicz og Szprot, "Transformative agreements," 16.

³⁴ Zubaşcu, Florin, "Elsevier signs open access agreement in the Netherlands," *Science Business*, 19 maj 2020, <https://sciencebusiness.net/news/elsevier-signs-open-access-agreement-netherlands>

³⁵ Bosman, Jeroen, Hans De Jonge, Bianca Kramer og Jeroen Sondervan, "Advancing open access in the Netherlands after 2020: from quantity to quality," *Insights* no. 34, 2021, 2.

Norge

I Norge blev de nationale forhandlinger indtil 2022 varetaget af Unit (The Norwegian Directorate of ICT and Joint Services in Higher Education and Research), men opgaven er siden flyttet til Sikt (Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research)³⁶. Forhandlingerne sker med udgangspunkt i Norges "National goals and guidelines for open access to research articles", der blev offentliggjort i 2017³⁷. Målet er, at alle artikler i Norge skal være øjeblikkelig Open Access i 2024, uden at udgifterne til publicering stiger. Transformative aftaler er den dominerende model³⁸.

I bevillinger fra det Norske Forskningsråd/de offentlige fonde dækkes APC - på linje med overhead - som en fast del af den konkrete bevilling. Institutionerne har til gengæld ansvaret for, at pengene til APC-betalingen reelt dækkes af bevillingen, ligesom at kravet om OA-publicering, og ansvaret for at forskeren lever op til kravene, foregår mellem bevillingsmodtagerens institution og forskningsrådet.

Forskningsrådet dækker ikke APC ved publicering i hybrid OA-tidsskrifter eller i tidsskrifter, som ikke er registreret på forskningsrådets liste over gyldne OA-tidsskrifter og transformative tidsskrifter. Her skal institutionen selv dække udgiften. Tilsvarende skal forskningsinstitutionerne selv dække OA-publicering som standard (by default) ud af deres basismidler.³⁹

Sverige

BibSam konsortiet under National Library Sweden (NLS) forhandler licensaftaler med forlagene på vegne af universiteter, forskningsinstitutioner m.fl. Konsortiet har en styregruppe, der træffer de overordnede beslutninger angående aftalerne, men som i nødvendige tilfælde kan konsultere the Association of Swedish Higher Education Institutions (SUHF). Det gjorde NLS f.eks. i forbindelse med forhandlinger med Elsevier, hvor man ikke kunne komme til enighed. Transformative aftaler er den dominerende model, hvoraf hybrid-OA er den hurtigst voksende type OA-model. Aftalerne er designet på en sådan måde, at hvis en artikel blot har en korresponderende forfatter, som er registreret under en organisation, der deltager i Bibsam, så dækkes publiceringsafgiften (APC) automatisk af aftalen under Bibsam.⁴⁰

Den finansielle udgift ifm. stigende udgifter til de transformative aftaler ligger ved institutionerne, der i 2020 fik en ekstra regning på 145 mio. SEK grundet aftalen med Elsevier.

NLS og SUHF forsøgte i 2018 at komme de stigende udgifter i forkøbet, da de anmodede regeringen om 200 mio. svenske kroner pr. år i en treårig periode til dækning heraf. Regeringen imødekom ikke anmodningen.

Bibsam havde i 2020 fem transformative aftaler med loft over, hvor meget der kunne publiceres OA det pågældende år. Loftet blev nået inden året var slut, men viste sig

³⁶ "Publisering og forskningsinformasjon," Sikt, tilgået 28. september 2023, <https://sikt.no/omrade/publisering-og-forskningsinformasjon>

³⁷ Norwegian Ministry of Education and Research, *National goals and guidelines for open access to research articles*, August 22, 2017.

³⁸ Ibid.

³⁹ The Research Council of Norway, "Open access to publication."

⁴⁰ National Library of Sweden, "Open Access in Bibsam Agreements."

også at være en udfordring i 2021. Bibsam har gennem øget pres på forlagene – i dette tilfælde Wiley – haft succes med at få dem til at etablere en ny kontraktmodel.⁴¹

I en analyse af forskeres forudsætninger for at publicere OA konkluderes det, at det svenske forskningsråd bør tillade, at publikationsudgifter dækkes af forskningsbevillingerne.⁴²

⁴¹ National Library of Sweden, *Coordination of work for open access*, 12.

⁴² Vetenskapsrådet, *Forskares Förutsättningar att publicera med öppen tillgång – med fokus på Sverige*, 2022.